

Aygün Alim qızı HACIYEVA, baş müəllim

Validə İsa qızı SALIYEVA, baş müəllim

Nəsimi Əlipolad oğlu ABBASZADƏ, baş müəllim

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

E-mail: aygun-gadjieva@mail.ru

ÖLKƏNİN SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFINDA KİÇİK VƏ ORTA BİZNESİN ROLU VƏ İNKİŞAF YOLLARI

Xülasə

Müasir zamanda ölkə iqtisadiyyatının səmərəli inkişafı zamanın tələbidir, bu isə öz növbəsində kiçik və orta biznesin inkişaf etdirilməsindən asılıdır. Kiçik və orta biznesin inkişafı ölkədə məşğulluq problemini həll etməyə kömək edir, iqtisadiyyatın ixrac potensialını, rəqabətqabiliyyətini və səmərəliliyini artırır, dövlət büdcəsinin formalaşmasında iştirak edir. Milli sərvətin və resursların əsas hissəsi kiçik biznes sektorunda yaradılır və dövr edir. Beləliklə, müxtəlif yollarla kiçik biznesi inkişaf etdirərək iqtisadi və sosial inkişafda böyük nəticələr əldə etmək olar. Məqalə ölkənin sosial-iqtisadi inkişafında kiçik və orta biznesin rolunun müəyyən edilməsinə və inkişaf yollarının tədqiqinə həsr edilmişdir.

Açar sözlər: kiçik biznes, kiçik və orta sahibkarlıq, bazar iqtisadiyyatı, sahibkarlıq subyekti, müəssisə.

UOT: 334,7

JEL: Q 13

Giriş

Tədqiqatın məqsədi – Tədqiqatın əsas məqsədi ölkəmizdə kiçik və orta biznesin fəaliyyətinin formalaşması, müasir vəziyyəti və inkişafını statistik tədqiq etməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın metodologiyası– Tədqiqat işində müşahidə, təhlil və müqayisə üsullardan istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti– alınmış nəticələrdən kiçik və orta biznesi inkişaf strategiyalarının tənzimlənməsi ilə bağlı nəzəri və praktiki problemlərin həll olunmasında istifadə edilə bilər.

Tədqiqatın nəticələri– global çağırışlar və ölkənin müasir inkişaf səviyyəsi nəzərə alınmaqla kiçik və orta biznesin inkişafının tənzimlənməsinin optimallaşdırılması üzrə təklif və tövsiyələrin hazırlanmasından ibarətdir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi – Təhlilini apardığımız məqalədə Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlığın inkişafının əhəmiyyəti və onun inkişaf amilləri haqqında məlumatlar yer almışdır. Son illərdə bu sahəyə dövlət dəstəyinin

göstərilməsi, sahibkarlığın inkişafında xeyli müsbət nəticələr olduğu göstərilmişdir.

Milli iqtisadiyyatın səmərəli inkişafı müasir zamanın tələbidir, bu isə öz növbəsində kiçik və orta biznesin inkişaf etdirilməsindən asılıdır. Kiçik və orta biznesin inkişafı ölkədə məşğulluq problemini həll etməyə kömək edir, iqtisadiyyatın ixrac potensialını, rəqabətqabiliyyətini və səmərəliliyini artırır dövlət, büdcəsinin formalaşmasında iştirak edir.

Kiçik biznes müəssisələri xarici mühitin dəyişməsinə qarşı daha davamlıdır. 90-cı illərin əvvəllərində Azərbaycanda baş verən tənəzzül zamanı məhz sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi ölkə iqtisadiyyatını uçuruma uğramağa qoymadı. Kiçik biznes yeni bazar şəraitinə vaxtında adaptasiya etdi. Böyük dövlət müəssisələrinin isə çoxu rəqabətə dözməyib iflasa uğradılar, dağıdıldılar və ya özəlləşdirildilər. Beləliklə də, kiçik biznes öz çevikliyini və həyat qabiliyyətini göstərdi, bazar iqtisadiyyatını inkişaf etdirdi.

Bazar iqtisadiyyatının təməl daşlarından biri sahibkarlığın inkişafıdır. Dünya iqtisadiyyatının inkişafı göstərir ki, kiçik və orta sahibkarlıq,

müasir dillə desək, kiçik biznes, bazar iqtisadiyyatında mühüm rol oynayır. Onun inkişafından ölkədə iqtisadi artım templəri, iqtisadi potensialdan səmərəli istifadə bilavasitə asılıdır.

Kiçik biznes bütün səviyyələrdə büdcənin formalaşdırılmasında iştirak edir. Kiçik müəssisələrin gəlirlərindən büdcəyə ayırmalarla yanaşı burada yaradılan iş yerlərində işləyənlərin əmək haqlarından tutulan vergilər də büdcənin formalaşdırılmasında mühüm rol oynayırlar.

Bundan başqa, ölkədə yeni iş yerlərinin yaradılmasında kiçik müəssisələrin rolu böyükdür, çünki burada mövcud problem dah tez və az xərclə həll olunur.

Materiallar və metodlar. Bazar iqtisadiyyatının əsas amili və inkişafının təminatı olan sahibkarlığın formalaşması zəruriyyəti və əsas prinsiplərinin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı əsaslandırılmalarda ilk növbədə bu sahədə mövcud qanunvericilik sənədlərinə, Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin illik məcmuələri, internet resursları, kütləvi informasiya vasitələrinin materialları və həmçinin müxtəlif müəlliflərin elmi araşdırmalarına istinad edilmişdir.

Nəticələr və müzakirə. Sahibkarlıq mühitinin inkişaf etdirilməsi və kiçik biznesin yaradılması bazar iqtisadiyyatının formalaşmasının və inkişafının başlıca amillərindəndir. Bildiyimiz kimi sahibkarın başlıca məqsədi mənfəət əldə etməkdir. Buna nail olmaq üçün o, cəmiyyətə tələb olunan mal və xidmətləri istehsal edib reallaşdırmalıdır. Mal məhsul istehsal etmək üçün iş yerləri yaradır, başqa sahibkarların istehsal etdiyi avadanlıqları alır, məhsulunu daşımaq üçün yol çəkir, yeni bazarlar yaradır, infrastrukturun inkişafında iştirak edir. Beləliklə də, o cəmiyyətin tələbatlarını ödəyir, əhalinin rifahını yaxşılaşdırır. Büdcəyə vergi ödəyir və onun formalaşdırılmasında iştirak edir. Gördüyü işdən daha çox mənfəət əldə etmək üçün o yeniliklərdən istifadə etməli olur, bununla da bazarda novator kimi çıxış edir. Dediklərimizdən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, sahibkarlar öz sərvətlərini artıraraq cəmiyyətin sərvətini artırmış olurlar və iqtisadiyyatı daha da inkişaf etdirirlər.

Sahibkarlığın inkişafı iqtisadi inkişafı ilə yanaşı sosial inkişafa da səbəb olur, yeni

sahibkarlıq ölkənin ümumi sosial-iqtisadi vəziyyətinə əlverişli təsir göstərir. Sahibkarlığın inkişafı iqtisadiyyatda rəqabət mühitini formalaşdırır və inkişaf etdirir. Rəqabət mühiti istehsal amillərindən daha səmərəli istifadəyə səbəb olmaqla yanaşı, amil sahiblərinin də öz resurslarını daha sərfəli reallaşdırmalarına kömək edir. Deməli, bundan bütün əhali bəhrələnir və cəmiyyətdə sosial gərginlik azalır.

Müasir zamanda bazar iqtisadiyyatında biznesin əsas məqsədlərindən və xüsusiyyətlərindən biri maksimal gəlir əldə etməkdir. Bunun üçün sahibkarlar əllərində olan resurslardan və imkanlardan maksimal dərəcədə səmərəli istifadə etməli olurlar.

Hər zaman bazar iqtisadiyyatının yaranması və inkişafı bilavasitə kiçik biznesin inkişafı ilə bağlıdır. Çünki, o bazar mühitinin formalaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Müasir zamanda real iqtisadiyyatın inkişaf etməsi üçün tez tez dəyişən ictimai tələbatlar nəzərə alınmalı və tez bir zamanda reaksiya verilməlidir. Bu cür reaksiya verməkdə kiçik biznes daha fəaldır, çevik və operativdir, dəyişməyə daha meyillidir və bu proseslər ona daha az xərc hesabına başa gəlir. Böyük müəssisələrin müflisləşdiyi, büdcəyə milyonlarla borclu olduğu bir şəraitdə, kiçik biznes göstərilən xüsusiyyətlərinə rəğmən tez dəyişir, dəyişən şəraitə uyğunlaşır, yeni iş yerləri yaradır, bununla da həm ictimai təklifi, həm də ictimai tələbi artırır, bir sözlə iqtisadi böhranın aradan qaldırılmasında fəal iştirak edir. Beləliklə, bazar münasibətlərinin daha da inkişaf etdirilməsində kiçik biznesin inkişafı obyektiv zərurətə çevrilir.

Ölkəmizdə bazar iqtisadiyyatının və münasibətlərinin inkişafı elə bir mərhələdədir ki, bazarın təməl daşı olan rəqabət tam formalaşmamışdır və iqtisadiyyatın inkişafına demək olar ki, təsir göstərə bilmir. Bu səbəbdən də, dövlətin iqtisadi siyasəti onun inkişafının stimullaşdırılmasına yönəlməlidir. Bu iş iqtisadiyyatda sahibkarlıq sektorunun və rəqabətin məqsədyönlü inkişaf etdirilməsi, biznes mühitinin canlandırılması hesabına mümkündür.

Sahibkarlığın, kiçik biznesin inkişafı iqtisadi məsələlərlə yanaşı, sosial məsələləri də həll etməyə imkan verir. Bu məsələlərdən ən vacibi yeni iş yerlərinin yaradılması hesabına işsizlik səviyyəsinin aşağı salınması probleminin həllidir. Bu səbəbdən də effektiv investisiya

siyasətinin həyata keçirilməsi imkanlarının məhdud olduğu bir şəraitdə belə, iş tapmaqda çətinlik çəkən şəxslərə və işsizlər üçün yeni iş yerləri yaradan müəssisə və təşkilatlara real dəstək vermək və kömək etmək olduqca zəruridir.

Yuxarıda göstərilənlər kiçik biznesin rəqabətli bazar mexanizminin ən vacib elementi olduğunu göstərir və onlar olmadan bazar iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək, onun mütərəqqi imkanlarından səmərəli istifadə etmək demək olar ki, mümkün deyil. Kiçik və orta biznesin dövlət tənzimlənməsinin, onun dəstəklənməsinin səmərəli sisteminin formalaşdırılmasının nəinki kiçik müəssisə üçün, həm də, bütövlükdə ölkə iqtisadiyyatı üçün böyük əhəmiyyəti vardır. Kiçik biznes əhalinin geniş təbəqələrinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün şəraiti təmin edir, yeni iş yerləri yaradaraq cəmiyyət üçün zəruri mallar və xidmətlər istehsal edir, eyni zamanda müxtəlif məhsulların istehlakçısı kimi çıxış edərək ölkənin və onun regionlarının iqtisadi inkişafına mühüm təsir göstərir [2].

Ölkəmizdə bazar münasibətlərinin daha da inkişaf etdirilməsi iqtisadiyyatda müxtəlif mülkiyyət forması olan təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyət göstərməsini tələb edir. Respublikamızda onların fəaliyyətinin nə yerdə olduğuna diqqət yetirək. 2020-ci ildə Azərbaycanda 316370 kiçik və orta sahibkarlıq subyekti fəaliyyət göstərmişdir. Onlardan 1811-i dövlət, 314559-u qeyri-dövlət mülkiyyətindədir. Həmin sahibkarlıq subyektlərinin 3264-ü kənd təsərrüfatı sahəsində, 14007-si sənayedə, 11670-i tikinti sahəsində, 103707-si ticarətdə, 65987-si – nəqliyyat və anbar təsərrüfatında, 20513-ü turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşədə, 6939-u rabitə və informasiya sahəsində, 6358-i təhsildə, 3793-ü səhiyyə və əhaliyə sosial xidmətlərin göstərilməsi sahəsində, 7282-si daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlarda, qalan 72850-si isə digər sahələrdə fəaliyyət göstərirlər. Çoxlu sayda kiçik mülkiyyətçilər təbəqəsi kimi çıxış edən kiçik biznes ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsinə güclü təsir edir. Ona görə də, inkişafa meyilli olan ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da bu sektorun inkişafı dövlətin və cəmiyyətin diqqət mərkəzindədir.

Milli sərvətin və resursların əsas hissəsi kiçik biznes sektorunda yaradılır və dövr edir, bu isə orta və iri biznesin qida mühitidir. Kiçik biznesdə işləyən müəssisələrdə texnoloji proseslər kiçik olduğu üçün həm istehsal, həm də idarəetmə baxımından çevikdirlər. Bu, onlara dəyişən bazar şəraitinə tez bir zamanda reaksiya verməyə və uyğunlaşmağa imkan verir. Daha dinamik inkişaf edən sektor olaraq, kiçik biznes makroiqtisadi mühitə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edə bilir. O, məşgullüğün genişləndirilməsinə kömək edir, inhisarçılığın yaranmasına mane olan bazar mexanizminin həqiqi fəaliyyətinə imkan yaradır, bununla da rəqabət mühitinin formalaşdırılmasında mühüm amil kimi çıxış edir.

Kiçik biznes yeni iş yerlərinin yaradılmasında iştirak edir, əhalinin məşgullüğünü təmin edir, nəticədə işsizlik azalır. Kiçik biznesdə olan nisbətən kiçik heyət tez bir zamanda möhkəmlənir. Bu işçilərin əmək motivasiyasını daha da artırır və işin nəticəsinə müsbət təsir edir. Qeyd etmək lazımdır ki, kiçik müəssisələr sosial baxımdan daha qeyri-sabit əhali təbəqəsini, cavanları, qadınları, immiqrantları və s. işlə təmin edir. Məhz bu cür müəssisələrdə cavanlar bilik, bacarıq və təcrübə qazanırlar, karyera artımına və özünü reallaşdırmağa nail olurlar. Deməli, kiçik biznes sosial qeyri-sabitliyin azalmasına səbəb olur. Burada əmək məhsuldarlığı yüksək olmasına baxmayaraq, əmək haqqı səviyyəsi böyük müəssisələrə nisbətən aşağı olur. Bu isə sahibkarların çox qənaətçil olması və gəlirlərinin nisbətən az olması ilə izah olunur. 2020-ci ildə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən 316370 kiçik və orta sahibkarlıq subyekti 348,7 min nəfər çalışmışdır, onların orta aylıq nominal əmək haqqı 612 manat (ölkə üzrə 707) olmuşdur. Beləliklə, bu sektordan 2020-ci ildə əhali 2323,5 milyon manat məbləğdə əmək haqqı formasında gəlir əldə etmişdir.

Qərb ölkələrinin iqtisadiyyatının strukturunda kiçik müəssisələrin xüsusi çəkisinin fəal artımı 70 – ci illərin ortalarından və 90 – cı illərin əvvəllərindən başlamışdır. Bu gün inkişaf etmiş qərb ölkələrində kiçik firmalar müəssisələrin ümumi sayının 70-90% ni təşkil edir. Məsələn, ABŞ – da əhalinin 53%-i, Yaponiyada 71.7% -i kiçik sahibkarlıqla məşğul olur. Bu faktlar həmin ölkələrin iqtisadiyyatı üçün kiçik

biznes müəssisələrinin ciddi əhəmiyyətə malik olduğunu göstərir [1]. Azərbaycanda fəaliyyətdə olan sahibkarlıq subyektlərinin ümumi sayında kiçik və orta sahibkarların payı 2020-ci ildə 99,7% təşkil etmişdir [4].

Kiçik sahibkarlığın inkişafı köhnə irimiqyaslı müəssisələrə həyat verməklə, həm özləri, həm də bütövlükdə bazar iqtisadiyyatı əhəmiyyətli fayda əldə edir. ABŞ – da xalis gəlirin 34.9% - i, Yaponiyada iş emal sənayesi məhsulunun 56.6% -i kiçik biznesin payına düşür. Azərbaycanda 2020-ci ildə ölkə iqtisadiyyatında yaradılan əlavə dəyərin 16,7%-i, qeyri-neft sektoru üzrə isə 23,7%-i bu sferada yaradılmışdır [4].

Kiçik biznesin, ümumiyyətlə, iqtisadiyyatda yeri və rolunu müəyyənləşdirmək çətindir. Ancaq statistikaya diqqət yerirsək və təhlil etsək onun iqtisadiyyatda tutduğu yerini qiymətləndirmək olar. BMT – nin yaydığı məlumatlara əsasən, demək olar ki, dünyada istehsal olunan ümumi məhsulun 33-66%-i kiçik biznes sektorunun payına düşür, əmək qabiliyyətli əhalinin yarısına qədəri bu sektorda çalışır. İnkişaf etmiş ölkələrdə isə satış həcminin 50%-i, məşğul əhalinin 80%-i kiçik biznesin payına düşür. Bu sektor Yaponiya ixracının 35%-ni, İngiltərə ixracının 17%-ni və ABŞ ixracının 20%-ni təmin edir.

Azərbaycanda 2020-ci ildə bu sahədə çalışan muzzdlu işçilər müəssisələrdə muzzdlu işləyənlərin 42,1%-ni, qeyri-neft sektorunda çalışanların isə 43,8%-ni təşkil etmişdir. Sahibkarlıq subyektləri tərəfindən əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyalarda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin payı 23,2 % olmuşdur. 2020-ci ildə sahibkarlıq subyektləri tərəfindən istehsal edilmiş malların, yerinə yetirilmiş işlərin, göstərilmiş xidmətlərin ümumi dəyəri 25,7%-i mikro, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin payına düşmüşdür. Bu göstərici 2019-cu illə müqayisədə 2,4% çox olmuşdur. Kənd təsərrüfatında istehsal edilən məhsulun, yerinə yetirilmiş işlərin, göstərilmiş xidmətlərin ümumi dəyərində kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin payı 71,4% (artım 2,9%), sənayedə 10,5% (2,5%), tikintidə 37,5% (6,4%), ticarətdə 70,9% (azalma -4,1%), nəqliyyat və anbar təsərrüfatında 13,6%(-6,4%), turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə sahəsində 64,6% (-14,4%), təhsildə 81,2 (-

17,2%), əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi sahəsində 56,5% (-3,2%) olmuşdur. Azalmaları koronavirus pandemiyası şəraiti və 44-günlük Şanlı Vətən müharibəsi ilə izah etmək olar [4].

Dünya iqtisadiyyatının inkişafı göstərir ki, bazar şəraitində kiçik biznes öz çevikliyi, dərin ixtisaslaşma və kooperasiyadan istifadə etməklə daha yüksək səmərəlilik təmin edir. O, istehlak sferasında rəqabət mühitini yaradaraq burada olan qıtlığı tez bir zamanda aradan qaldırır.

Beləliklə, müxtəlif yollarla kiçik biznesi inkişaf etdirərək iqtisadi və sosial inkişafda böyük nəticələr əldə etmək olar. Bu yollardan biri kiçik biznesin maddi təminatının yaxşılaşdırılmasıdır. Burada lizinq böyük rol oynaya bilər. Lizinq istehsal vasitələrinin: maşınların, avadanlıqların, nəqliyyat vasitələrinin və istehsal təyinatlı binaların uzun müddətə icarəyə verilməsidir. Lakin icarə ilə lizinqi eyniləşdirmək olmaz. Lizinq icarədən fərqli olaraq daha mürəkkəb və kompleks bir anlayışdır. Lizinq münasibətləri mülkiyyətə əmlak qəbul edilməsi ilə bağlı yaranan kompleks əmlak və iqtisadi münasibətləri xarakterizə edir. O, müstəqil maliyyə vasitəsidir. Bu münasibətlərin sürətli inkişafı 1952-ci ildən başlayır. Müasir zamanda lizinq bir investisiya vasitəsinə çevrilmişdir. Burada həyata keçirilən investisiyaların ümumi həcmi bir ildə 100 mlrd. ABŞ dollarını üstələyir. Belə ki, xarici ölkələrdə həyata keçirilən investisiyalarda lizinqin payı İngiltərədə 28.2%, İsveçdə 26.5%, İspaniyada 17.5%, Avstraliyada 16.9%, Almaniyada 16.6%, Fransada 14.6%, İtaliyada 11.5%, Niderlandda 10.5% təşkil edir.

Kiçik biznesin daha da inkişaf etdirilməsinin digər yolu yenilikçilik ruhunun aşılınması və innovasiyaların tətbiq edilməsidir. Yeni problem qarşıya qoymaq arzusu, hazırlığı, qabiliyyəti və yaradıcı həll etmə yanaşması kimi başa düşülən təşəbbüskarlıq, yeni şanslardan istifadə etmək, dəyişən şəraitə çevik uyğunlaşma sahibkarın iqtisadi davranışının müəyyənedici xarakteristikalarıdır. Təşəbbüskarlıq innovasiyalığın (fəaliyyəti səmərəliləşdirmək, səmərəliliyi yüksəltmək) zəruri şərtidir. Təşəbbüskarlıqla innovasiyalığın bu cür daxili əlaqəsinin mövcudluğu kiçik innovasiya sahibkarlığının bazar iqtisadiyyatının təbiətinə müvafiqliyini əsaslandırır və sübut edir.

Kiçik innovasiya müəssisələrinin fəaliyyətinin iqtisadi mexanizminə innovasiya sferasının və iqtisadiyyatın qalan iştirakçıları ilə qarşılıqlı əlaqələrin müxtəlif növlərini daxil etmək olar. İnnovasiya infrastrukturunun ünsürləri vasitəsilə kiçik firmalar elmi-innovasiya fəaliyyətinə daxil edilir, onların dəstəklənməsi, maliyyələşdirilməsi həyata keçirilir və nəticəyə tələbliliyi təmin edilir. Kiçik innovasiya müəssisələrinin səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün vençur kapitalı (maliyyə) və texniki part strukturu(xidmət) xüsusilə vacibdir[4].

Bundan başqa, qeyd etmək istərdik ki, kiçik və orta biznesə dövlət dəstəyi kreditləşdirilməsi və sığortalanma investisiya fəallığının stimullaşdırılması sahəsində də zəruridir. İndiki zamanda, ölkəmizdə kiçik biznes qurumlarının inkişafının konkret perspektivləri haqqında uzunmüddətli proqnozlar vermək çox mürəkkəb məsələdir. Ancaq, onu deyə bilərik ki, kiçik sahibkarlıq fəaliyyətinin lazımcına tənzimlənməsi dövlətin iqtisadi siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri olmalıdır.

Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin, kiçik biznesin dəstəklənməsi siyasəti özəl

sahibkarlığın inkişafına, rəqabət qabiliyyətli milli iqtisadiyyatın və ölkənin siyasi-iqtisadi və sosial sabitliyinin təminatçısı kimi çıxış edən orta təbəqənin formalaşdırılmasına istiqamətlənməlidir. Kiçik biznesdə fəaliyyət göstərən sahibkarların vəzifəsi isə fəaliyyətlərində önəm verdikləri məsələləri köklü surətdə dəyişib daha müasir ,bazar şəraitinə uyğun prinsiplərə keçməkdən ibarət olmalıdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1.Hüseynli İ.Q. Azərbaycanda kiçik biznesin inkişafının cari vəziyyəti və perspektivləri, Bakı, 2009.

2.Hüseynli İ.Q. Quliyev R., Xəlilov H., Abbasov və b. Azərbaycan iqtisadiyyatında kiçik və orta sahibkarlıq: nəticələr, problemlər və perspektivlər,"Səda" nəşriyyatı,2001

3..Niftullayev V.M. Sahibkarlığın əsasları. Bakı, 2004

4.Никитина Н. Ю.,Корунов, С. М. и др. Предпринимательство: учебное пособие. Издательство Уральского университета, 2020

5. <https://www.stat.gov.az/>

Айгюн Алим кызы ГАДЖИЕВА, старший преподаватель

Валида Иса кызы САЛЫЕВА, старший преподаватель

Насими Алиполад оглы АББАСЗАДЕ, старший преподаватель

Азербайджанский Государственный Аграрный Университет,

E-mail: aygun-gadjieva@mail.ru

РОЛЬ И ПУТИ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ СТРАНЫ

Резюме

В современный период эффективное развитие экономики страны является требованием времени, а это в свою очередь зависит от развития малого и среднего бизнеса. Развитие малого и среднего бизнеса помогает решить проблему занятости в стране, повышает конкурентоспособность, эффективность и экспортный потенциал экономики, помогает формированию государственного бюджета. Основная масса национального богатства и ресурсов создается и оборачивается в секторе малого бизнеса. Таким образом, развивая различными путями малый бизнес, можно достичь больших результатов в социальном и экономическом развитии страны. Статья посвящена исследованию роли малого и среднего бизнеса в социально-экономическом развитии страны и выявлению путей его развития.

Ключевые слова: малый бизнес, малое и среднее предпринимательство, рыночная экономика, субъекты предпринимательства, предприятие.

Цель исследования - Основной целью исследования является статистическое исследование формирования, современного состояния и развития малого и среднего бизнеса в стране.

Методология исследования – В ходе исследования использовались методы наблюдения и сравнительного анализа.

Важность внедрения исследования - Полученные результаты используются для решения теоретических и практических проблем, связанных с регулированием стратегического развития малого и среднего бизнеса.

Результаты исследования - Состоит в подготовке рекомендации и предложения по оптимизации регулирования малого и среднего бизнеса с учетом уровня современного развития страны и глобальных вызовов.

Научная новизна исследования – В проанализированной нами статье нашла свое место информация о значении развития малого и среднего предпринимательства в Азербайджане и факторах его развития. В последние годы государственная поддержка данной сферы показала наличие достаточно положительных результатов в развитии предпринимательства.

Aygün Alim gizi HAJIYEVA, senior teacher

Valida Isa gizi SALIYEVA, senior teacher

Nasimi Alipolad oğlu ABBASZADE, senior teacher
Azerbaijan State Agrarian University,
E-mail: aygun-gadjieva@mail.ru

THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY AND WAYS OF DEVELOPMENT

Summary

The purpose of the research - The main purpose of the study is to form the activities of small and medium-sized businesses in the country, the current state and development of statistical research.

The methodology of the research - The study used observational methods, analyzes and a comparative method.

The practical importance of the research - The results obtained are used to solve theoretical and practical problems related to the regulation of the strategic development of small and medium-sized businesses.

The results of the research - It consists in preparing recommendations and proposals for optimizing the regulation of small and medium-sized businesses, taking into account the level of modern development of the country and global challenges.

The scientific novelty of research - In the article we analyzed, a place is given to information about the significance of the development of small and medium-sized businesses in Azerbaijan and the factors of its development. In recent years, state support has been shown in this area, and rather positive results in the development of entrepreneurship have been indicated.

Keywords: small business, market economy, business entities, enterprise.